

ÍNDIX

I. ¿Per què filosofar?	7
1. Desfer prejudicis.....	9
2. La filosofia com a passió.....	15
3. L'anhel de veritat.....	21
4. La pregunta infinita.....	25
5. Alliberar-se dels ídols.....	31
6. Examinar-se a si mateix	37
7. El filòsof, metge de l'ànima	43
8. La filosofia com a contracultura	49
9. Meditació sobre la vulnerabilitat.....	53
10. El fragment i el tot.....	57
II. Cura de l'ànima	63
1. La humilitat ontològica.....	69
2. L'acceptació d'un mateix	75
3. La pràctica de la compassió	81
4. L'audàcia de projectar	85
5. El perdó que allibera	89
6. Comprendre's a si mateix	93
7. L'exercici de la deliberació	97
8. La plenitud de sentit.....	101
9. L'aprenentatge de l'esperança	107
10. Aclarir la missió.....	113
11. La seriositat	117
12. La pràctica del deseiximent	123

III. Cura del món	129
1. La cultura de l'ésser	135
2. La pràctica de la disconformitat	139
3. La tècnica al servei de l'humanisme	143
4. Transcendir el positivisme	147
5. El sentit de comunitat	151
6. Desconstruir el nihilisme	155
7. El valor de l'alteritat	159
8. El futur és obert.....	163
9. Més enllà de la novolatría.....	169
10. Filosofia de l'autenticitat.....	173
11. El tresor de la llibertat	175
IV. Filosofar en set moviments	179
1. Assossegar-se: el que hem après dels estoics.....	185
2. Meravellar-se: les lliçons d'Aristòtil	189
3. Indagar: l'audàcia de Sòcrates	199
4. Dialogar: el que hem heretat de Plató	203
5. Criticar: el que Kant ens ha ensenyat.....	209
6. Decidir: el vertigen de Kierkegaard	213
7. Transformar: el llegat de Marx.....	217
Bibliografia	221

I

¿Per què filosofar?

DESFER PREJUDICIS

Per a moltes persones cultes, la filosofia és un saber estèril, una activitat inútil, una espècie de disciplina que pertany al passat, un vague record de batxillerat. Molts la conceben com una disciplina fracassada, incapaç de respondre els interrogants que ella mateixa es proposa; un discurs abstrús només intel·ligible per a una petita comunitat d'iniciats que pateixen la mateixa dissort.

El filòsof és considerat, en termes generals, com una figura pràcticament irrellevant en la vida social, política i cultural. Tret d'algunes excepcions que confirmen la regla, és un ésser aliè als quefers de la vida quotidiana, a les maquinàries del poder polític, social i econòmic; un ésser que desenvolupa una vida paral·lela, estranya, que està capficat en problemes que, segons sembla, no interessen ningú i que, com diuen els crítics, pertanyen a altres temps.

Altres han sentenciat, des de fa decennis, la mort de la filosofia, adduint que, al costat de les ciències experimentals, els seus resultats són, més aviat, pobres i que la mateixa ciència natural, en particular, la física, s'ha encarregat de resoldre moltes incògnites que la filosofia va acollir, al principi, en el seu ventre.

Per tot plegat, la filosofia és considerada, en termes globals, un discurs fosc i anacrònic, que s'articula a través d'un llenguatge abstracte i impersonal i que

solament un escàs cenacle d'iniciats pot comprendre. Igualment, es considera l'activitat de filosofar com una activitat reservada només per alguns privilegiats que, gràcies als seus recursos econòmics o a una felicitat convergència de casualitats, disposen de lleure i de temps lliure per a entregar-se a ella.

Escriu Dietrich von Hildebrand (1889-1977), deixeble de Max Scheler: “Totes les ments «pràctiques» i vulgars alimenten el prejudici contra la filosofia. Desconeixen el poder de la Idea; no tenen el més mínim pressentiment de les insòlites conseqüències que s’han seguit dels errors filosòfics o d’un autèntic coneixement filosòfic en l’àmbit polític i econòmic —precisament el que ells consideren com a reals i importants en la vida”.¹

També per a moltes persones cultes i expertes en altres àrees de la ciència, la filosofia és un luxe intel·lectual superflu, un passatemps inútil, una summa de vaguetats que està mancada d’estatut epistemològic. El prejudici positivista que subsisteix en l’imaginari col·lectiu converteix la filosofia en un prolegomen de la ciència física, en un naufragi o en un discurs mancat de sentit.

“La consideren —diu Dietrich von Hildebrand— una vaga expedició per un món abstracte. Creuen que està més enllà de tota investigació del món «real», com una exageració d’allò teòric i quelcom estrany a la vida. No diguem res del seu menyspreu per la inexactitud i el caràcter acientífic que atribueixen al mètode filosòfic”.²

Com tractarem de mostrar en aquest assaig, aquests tòpics sobre la filosofia que, lamentablement, persisteixen en l’imaginari social i cultural, són prejudicis

1. D. VON HILDEBRAND, *¿Qué es filosofía?*, Encuentro, Madrid, 2000, p. 219.

2. *Ibidem*, p. 220.

que emmascaren la vertadera naturalesa de la filosofia i el seu quefer fonamental.

Aquest conjunt d'estereotips no neix per generació espontània, ni són fruit de la casualitat. Hi ha causes. Algunes que es poden imputar als mateixos filòsofs, que poden explicar, d'una manera clara i distinta, la raó de ser d'aquesta visió de la filosofia, però també hi ha causes exògenes que no depenen del *modus operandi* dels filòsofs. Tanmateix, el propòsit d'aquest discurs no rau en descriure la genealogia dels prejudicis contra la filosofia, atès que això donaria peu a un altre assaig.

Partim de la idea que tot ésser humà pot desenvolupar l'activitat filosòfica. La filosofia i, més concretament la metafísica, és, com diu Immanuel Kant, una disposició natural (*Naturanlage*) que està en l'entranya de tot ésser humà com a ens pensant que és. Pot ser desenvolupada en el marc acadèmic i d'una manera rigorosa i metòdica, però, com a disposició natural, és constitutivament humana.

Com tota activitat humana, també la filosofia requereix d'exercitació, però cap ésser humà està exclòs d'ella per difícils que siguin les seves condicions socials, econòmiques i culturals. La filosofia pertany a les possibilitats naturals de l'ésser humà. Tota persona, dient-ho amb el llenguatge aristotèlic, és un filòsof en potència, però requereix d'una *paideia*, d'una estimulació, per convertir-se en un filòsof en acte.

La filosofia emergeix de les profunditats quan se li ofereix la possibilitat. No es tracta, doncs, d'un exercici artificios, ni d'una operació accidental que s'incrusta en l'ésser humà de manera aparatosa per via de l'educació. La pregunta pel sentit de l'existència, pel que realment dota de valor la vida humana està, en germen, en tot ésser humà.

No és un luxe per a ociosos, ni tampoc una activitat estèril pel que fa al seus resultats i beneficis. Dóna resposta a una necessitat fonamental de l'ésser humà. Neix d'una secreta passió; s'articula a través d'un discurs; però és el fruit d'una passió que s'apodera de l'esperit.

Tota persona, com diu Arthur Schopenhauer, és un animal metafísic (*eine metaphysische Tier*). No en té prou amb viure, créixer, desenvolupar-se i morir. Es pregunta per allò que està més enllà del seu horitzó mental; transcendeix amb el seu interrogant el pla físic de la realitat. La pregunta per l'origen i el fi emergeixen de la seva vida interior. La filosofia, doncs, està lligada a la vida, proposa als éssers humans un art de viure.

L'activitat filosòfica no s'ubica, solament, en el pla del coneixement intel·lectual, sinó en l'esfera de la identitat personal i del món. És un procés que té com a finalitat argumentar el nostre ésser, en fer-nos qualitativament millors com a éssers humans. No es tracta, només, de saber, d'entrellucar una espurna de veritat. Tampoc és un pur raonament lògic. Encara menys una exhibició d'erudició. És un discurs que té com a finalitat curar l'ànima i el món.

Com diu el filòsof francès Pierre Hadot, rellegint els savis estoics grecs i llatins, és, abans que res, un exercici espiritual. Encara més, propicia una conversió que afecta la totalitat de l'existència, que modifica l'ésser profund de la persona. No és una activitat epidèrmica, ni una operació estètica; altera substancialment l'ésser de la persona i la seva visió del món, de la història, de Déu i de si mateixa.

Tot ésser humà pot transitar de la consciència quotidiana a la consciència filosòfica. Gràcies a la consciència filosòfica se li mostren a la persona les

múltiples meravelles del cosmos, es veu dotada d'una percepció més aguda, d'una inesgotable riquesa en virtut de la seva relació amb els altres éssers humans.

Massa sovint, però, les preocupacions elementals, les necessitats urgents i la superficialitat de la vida quotidiana li impedeixen accedir a aquesta consciència filosòfica. Per fer aquesta transició, cal trencar la closca que l'aïlla de si mateix i de la seva essència interior. No en debades Friedrich Nietzsche considerava que per a filosofar calia l'ús del martell.

No forma part dels nostres objectius entonar una apologia de la filosofia a la manera de Josef Pieper, en el seu bell assaig, *Defensa de la filosofia*. Fa més de cinquanta anys que es va sentenciar la mort de la filosofia i no foren, precisament, els matemàtics, ni els físics els qui signaren el certificat de defunció, sinó els mateixos filòsofs. Ens interessa posar de manifest el relleu i la funció del discurs filosòfic en el nostre temps. Desitgem reivindicar la seva utilitat, no en el sentit immediat i econòmic del terme, però sí la seva raó de ser i la seva capacitat per identificar les ferides de l'ànima i les ferides del món i mostrar el seu potencial terapèutic.

Sóc filòsof. Experimento la vocació per la saviesa des que, als disset anys, un professor va desvetllar, en el meu ésser, la passió pel coneixement, l'afany d'endinsar-me en els grans interrogants de l'existència humana. No puc parlar objectivament d'aquest saber. No puc descriure asèpticament en què consisteix l'activitat filosòfica, ni tampoc l'ofici de ser filòsof.

L'assaig que presentem és subjectiu i biogràfic. Pretén ser raonable o, com a mínim, aquesta és la meva temptativa. Expressem una vocació, un desig, una passió. Em mou la voluntat de dignificar aquest saber en el

món de l'acadèmia i de la universitat. Reivindico el seu valor en la vida quotidiana, la seva funció curativa, amb l'únic afany de mostrar la seva raó de ser en aquesta època que ens ha tocat viure.